НЕОБЕРЕЖНІСТЬ ЯК ФОРМА ВИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

БІСЮК Олена Сергіївна - кандидат юридичних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права ПЗВО «Київський міжнародний університет»

https://orcid.org/0000-0002-1570-2721

ГРИГОРЕНКО Анастасія Сергіївна - здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права ПЗВО «Київський міжнародний університет»

УДК 343

DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2025.2.17

Досліджено проблему необережної форми вини як ключового елемента суб'єктивної сторони кримінального правопорушення. Проаналізовано теоретичні підходи до визначення кримінально протиправної самовпевненості та кримінально протиправної недбалості, їх співвідношення та відмінності. Особливу увагу приділено історичним аспектам становлення поняття необережності та його розвитку в кримінально-правовій доктрині.

Визначено труднощі кваліфікації необережних кримінальних правопорушень у контексті сучасного кримінального законодавства України. Окреслено проблеми, пов'язані з відмежуванням необережності від умислу, а також труднощі у встановленні психічного ставлення особи до суспільно небезпечного діяння. Розглянуто питання про «безнаслідкову необережність», яка викликає дискусії серед науковців і практиків.

Значну увагу приділено питанню юридичної відповідальності за необережні кримінальні правопорушення, зокрема особливостям їх кваліфікації та обґрунтуванню кримінальної відповідальності за необережно вчинені діяння. Виявлено проблемні аспекти застосування законодавчих норм щодо необережних кримінальних правопорушень, що ускладнює правозастосовну практику.

Обґрунтовано необхідність вдосконалення нормативно-правового регулювання необережної вини, її законодавчого визначення та правозастосування. Запропоновано критерії диференціації необережних правопорушень, що сприятиме підвищенню ефективності правозастосування та забезпеченню справедливого покарання.

Ключові слова: необережна вина, кримінально протиправна самовпевненість, кримінально протиправна недбалість, кримінальна відповідальність, безнаслідкова необережність, кваліфікація правопорушень, суб'єктивна сторона кримінального правопорушення.

Постановка проблеми

Проблема вини є однією з найскладніших у теорії кримінального права, оскільки безпосередньо впливає на кваліфікацію кримінально протиправних діянь та визначення меж кримінальної відповідальності. Незважаючи на значний обсяг досліджень, присвячених вивченню вини, окремі питання залишаються дискусійними, що створює труднощі в правозастосовній практиці. Особливе місце серед них займає проблема необережної вини, яка потребує уточнення в сучасних умовах.

З розвитком науки та техніки кількість кримінальних правопорушень, вчинених з необережності, значно зросла, що актуалізує питання їх кваліфікації та розмежування з іншими формами вини. Відсутність єдиного підходу до визначення необережної форми вини ускладнює вирішення питань, пов'язаних із диференціацією кримінально протиправної самовпевненості та кримінально протиправної недбалості. Особливу проблему становлять випадки «безнаслідкової необережності», яка зали-

шається спірною у наукових колах і потребує чіткого законодавчого закріплення.

Аналіз чинного кримінального законодавства України свідчить про необхідність удосконалення підходів до кваліфікації необережних кримінальних правопорушень. Чинні законодавчі формулювання не завжди дозволяють чітко визначити психічне ставлення особи до вчиненого діяння, що ускладнює процес доведення її вини. Це створює передумови для неправильної кваліфікації правопорушень, що, у свою чергу, може призводити до помилкових судових рішень.

З огляду на це, актуальним є подальше дослідження проблеми необережної форми вини, її місця в системі кримінального права та визначення шляхів удосконалення кримінального законодавства України. Вирішення цих питань сприятиме підвищенню рівня обґрунтованості судових рішень, забезпеченню принципу справедливості в кримінальному праві та зменшенню кількості суперечностей у правозастосовній практиці.

Мета статті

Метою дослідження є комплексний аналіз проблематики необережної форми вини в кримінальному праві, зокрема її теоретичних засад, історичного розвитку та правозастосовної практики. Дослідження спрямоване на визначення особливостей розмежування кримінально протиправної самовпевненості та кримінально протиправної недбалості, а також встановлення критеріїв кваліфікації необережних кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу

Проблема вини є однією з найскладніших проблем у теорії кримінального права. Незважаючи на велику кількість досліджень, які проводили вчені, багато питань і досі є спірними, що складають певні труднощі як для кваліфікації суспільно небезпечних дій, так і для індивідуалізації відповідальності та покарання.

Проблема необережної вини давно привертає увагу вчених-фахівців у галузі кримінального права. Це обумовлюється не тільки тим, що з прискоренням процесів науково-технічного розвитку кількість необережних кримінальних правопорушень, здатних завдавати істотної шкоди суспільним і особистим інтересам, постійно зростає, у зв'язку з чим виникає закономірна необхідність обґрунтування відповідальності за необережно здійснені діяння.

На сьогодні день у будь-якому кримінальному правопорушенні, передбаченому кримінальним законодавством України, незважаючи на той факт, як його було закріплено в законі, законодавець зазначає наявність обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення – вини. Відповідно до ст. 23 Кримінального Кодексу України (далі – КК України) виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України. Сама вина в кримінальному законодавстві України розглядається у формі умислу або необережності як суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, тож актуальним питанням є існування та аналіз кримінально-правової фікції у суб'єктивній стороні складу кримінального правопорушення, тобто у вині, що виражається у формі необережності.

У контексті окресленого нами питання варто зазначити і про момент виникнення у науковій теорії необережності як самостійної форми вини. Так, необережність вперше була сконструйована в середньовічній італійській науковій теорії і стала наслідком виділення з поняття непрямого умислу такої комбінації психічних фактів, за якої особа не передбачала, хоча повинна і могла передбачати можливість настання шкідливих результатів своєї протиправної поведінки.

Але для визнання необережності повноцінною формою вини в ній, за аналогією з умислом, намагалися уловити вольовий момент, що, у свою чергу, серйозною аргументацією не підкріплювалося [12, с. 148].

Вагому роль відносно вини у формі необережності зіграло філософсько-правове вчення Гегеля, відповідно до якого, тільки при умисній дії, яка є вольовою, у кримінальному порядку повинні каратися лише умисні діяння [9, с. 238-241]. Філософсько-

правове вчення Гегеля, таким чином, привело науковців у розумінні проблеми вини до необхідності вибору поміж двома можливостями: або момент волі не визнавати повністю та разом із цим вину у формі необережності чи назавжди позбутися теорії вини, яка виражається в тому, що вина - це психічне ставлення до протиправного наслідку.

Вина у формі умислу або необережності виступає головним елементом суб'єктивної сторони, необхідним для встановлення наявності кримінального правопорушення. Змістом вини є категорія, що відбиває взаємопов'язані компоненти психічної діяльності суб'єкта, які складають його ставлення до вчиненого суспільно небезпечного діяння. Антисоціальна сутність вини полягає в тому, що суб'єкт спрямовує свою свідомість і волю на вчинення тих чи інших діянь на шкоду особі, суспільству чи державі [8].

Під формою вини розуміється відображення внутрішнього зв'язку і способу організації взаємодії компонентів як між собою, так і з зовнішніми умовами, з об'єктивною стороною злочину [4, с. 60]. Важливим є твердження про те, що під формою вини слід розуміти законодавчо означене поєднання інтелектуальних та вольових процесів, що протікають в психіці винного, по відношенню до юридично значущих ознак злочинного діяння [11, с. 204–205]. Тобто названі компоненти виступають обов'язковими у психологічному змісті як умисних, так і необережних кримінальних правопорушень.

Принцип винної відповідальності (або вини) закріплений у ч. 2 ст. 2 КК України [7], а також у ст. 62 Конституції України. Законодавець чітко характеризує принцип вини, що закріплений в Основному Законі та КК України, який виражається в тому, що кримінальному покаранню особа може бути піддана лише за умови, коли її вину буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду [5]. Тож із цих норм випливає те, що для настання кримінальної відповідальності обов'язковим елементом є наявність вини, яка виражається у суб'єктивній стороні складу кримінального правопорушення, оскільки наявність усіх чотирьох елементів складу кримінального правопорушення є підставою кримінальної відповідальності, а відсутність хоча б одного з чотирьох елементів кримінальну відповідальність виключає. Зазвичай форма вини в кримінальних правопорушеннях зазначається в Особливій частині КК України, а саме в диспозиціях норм КК України.

Кожне кримінальне правопорушення, передбачене в КК України, передбачає вину у формі умислу або необережності, тож формальних складів це положення стосується також. Це можна пояснити тим, що визначення необережності як форми вини передбачає з'ясування ставлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення до результатів своїх дій, тобто «особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення (ч. 2 ст. 25 КК України), або «особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити (ч. 3 ст. 25 КК України)» [7]. Водночас для кримінальних правопорушень з формальним складом не є обов'язковою ознакою настання суспільно небезпечних наслідків. Тому можна констатувати, що скоєння кримінального правопорушення з формальним складом із кримінально протиправною самовпевненістю логічно є неможливим.

Форму вини можна визначити як встановлене законом поєднання інтелектуальних і вольових ознак, що свідчать про ставлення суб'єкта кримінального правопорушення до вчиненого ним діяння і його наслідків. Слід мати на увазі, що форма вини конкретно вказує на спосіб інтелектуального і вольового впливу суб'єкта з об'єктивними обставинами, що і є характеристикою вчиненого кримінального правопорушення.

Співвідношення інтелектуального і вольового елементів вини служить критерієм для її поділення на умисел та необережність. У свою чергу, умисна форма вини виступає у вигляді прямого та непрямого умислу (ст.

24 КК), а необережність – у вигляді кримінально протиправної самовпевненості та кримінально протиправної недбалості (ст. 25 КК). Значення форми вини проявляться у тому, що вона являє собою суб'єктивну межу, яка відділяє злочинну поведінку від незлочинної, у випадках невинного заподіяння суспільно небезпечних наслідків та необережного вчинення діянь, караних лише при умисному їх вчиненні [2].

Оскільки в аналізі форм та видів вини прийнято виділяти інтелектуальний та вольовий моменти, В. В. Питецький слушно припускає, що основним з них варто все ж таки визнавати вольовий момент, оскільки, на його думку, людина може бути відповідальна лише за ті негативні зміни в об'єктивному світі (кримінально протиправні наслідки), по відношенню до яких проявилася її воля. Інтелектуальний момент є невіддільним від вольового, тому що воля може проявлятися лише до того, що відобразилося в свідомості суб'єкта [10].

Варто зазначити, що форма діяння, яка визначена законодавцем як самовпевненість, означає, що особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення (п. 2 ст. 25 КК України) [7], у формальних складах паралізується браком цих наслідків.

Так, наприклад, інтелектуальний момент кримінально протиправної самовпевненості полягає у можливості передбачення суспільно небезпечних наслідків. Відмінність передбачення при кримінально протиправній самовпевненості та передбачення при прямому або непрямому умислі полягає в характері передбачення. Так, в останньому випадку особа передбачає конкретні суспільно небезпечні наслідки, а при кримінально протиправній самовпевненості передбачення носить абстрактний характер: суб'єкт знає, що його діяння, яке пов'язане із порушенням спеціальних правил, але вважає, що в цій конкретній ситуації настання суспільно небезпечних наслідків неможливе [13, с. 170].

Вольова ознака кримінально протиправної самовпевненості полягає в тому, що законодавець керується «незаперечною істиною»: якщо особа вчиняє кримінальне правопорушення та усвідомлює це, вона не може, хоча б легковажно, прогнозувати те, що не допустить таке діяння, якщо розраховувати, що небезпечним діяння перестане бути. Тому, на наше переконання, суспільна небезпечність у формальних складах кримінального правопорушення проявляється як притаманна характерна ознака, риса діяння.

Варто зазначити, що при скоєнні кримінального правопорушення з необережності, що є кримінально протиправною самовпевненістю, важливою ознакою такої форми необережності є передбачення суспільно небезпечних наслідків свого діяння та легковажність. Однією із складових рис легковажності є впевненість у тому, що розвиток причинно-наслідкового зв'язку, суспільно-небезпечні наслідки будуть відвернені. Особа, таким чином, розраховує на визначені умови та на те, що в результаті зможе небажаного наслідку подій уникнути. Таким чином, на даному етапі на перший план виходять уявлення про сприятливі наслідки, тоді як уявлення про суспільну небезпеку - на останньому. Тож, у особи, що скоює кримінальне правопорушення, уявлення про суспільну небезпеку характеризується втратою її важливості. Таке сприйняття самовпевненості, легковажності призводить до того, що законодавець за необережну форму встановлює більш м'яке покарання аніж за аналогічне кримінальне правопорушення, скоєний з умислу.

Інший різновид необережності – кримінально протиправна недбалість (ч. 3 ст. 25 КК України), як зазначалося вище, характеризується тим, що винний не передбачає можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, але повинен був і міг їх передбачити. Обов'язок передбачувати суспільно небезпечні наслідки може обумовлюватися службовими обов'язками особи, професійними функціями та ін. Загальновідомо, що для встановлення вини у вигляді недбалості необхідно, в першу чергу, констатувати факт порушення особою певних правил, обов'язків, тощо.

Інтелектуальний момент кримінально протиправної недбалості виявляється в усвідомленні суб'єктом факту порушення певних правил та обов'язків. Елемент передбачення наслідків, притаманний для всіх інших видів вини, при цьому відсутній. Усвідомлюючи факт порушення певних правил та обов'язків, суб'єкт одночасно усвідомлює призначення, основну ціль цих правил – запобігання та відвернення потенційної шкоди. При цьому, суб'єкт порушує, ігнорує певні правила та обов'язки, що призводить до негативних наслідків.

У теорії кримінального права можна виділити такі основні варіанти розуміння психологічного змісту кримінально протиправної недбалості:

1) відсутність психічного ставлення до суспільно небезпечного наслідку, який передбачений як обов'язкова ознака у відповідному складі кримінального правопорушення;

2) визначення психологічної основи кримінально протиправної недбалості через певну ймовірність настання суспільно небезпечних наслідків;

3) відсутність передбачення суспільно небезпечних наслідків є ставленням з позитивним змістом, яке полягає в тому, що в момент вчинення кримінально протиправного діяння в особи є реальна можливість передбачити ці суспільно небезпечні наслідки;

4) у психічному ставленні за кримінально протиправної недбалості розрізняються два моменти: позитивний і негативний;

5) психічне ставлення розглядається як потенційне, що засновано на реальній, але нереалізованій можливості передбачення.

Найбільш обґрунтованою є точка зору, відповідно до якої інтелектуальним елементом злочинної недбалості є непередбачення настання суспільно небезпечних наслідків за наявності об'єктивної можливості цього [3, с. 94].

Стосовно вольового моменту, оскільки воля особи може проявлятися лише тому, що нею усвідомлюється, можна стверджувати, що безпосередньо вольовий момент кримінально протиправної недбалості проявляється в ігноруванні спеціальних правил та певних обов'язків.

У формальних складах формула необережності складається із наступних складових частин: суб'єктивна можливість усвідомлення (передбачення), неусвідомлення (непередбачення), обов'язок (передбачення) усвідомлення. Отож, вагома ознака – суспільна небезпечність діяння є ознакою об'єктивної сторони формального складу кримінального правопорушення. Зміст вини у формі необережності, таким чином, можуть складати як соціальні, так і фактичні складові частини суспільно небезпечної дії. Тобто, таким чином, покарання буде нести особа за дії, що їх викликали, а не за наслідки. Законодавець, будуючи та закріплюючи фікцію волі, у тих випадках, де вона не існує, таким чином створює умови, за наявності яких настає кримінальна відповідальність за необережні кримінальні правопорушення, які є об'єктивно суспільно небезпечними.

Необхідно розрізняти також поняття «кримінально протиправна недбалість» та «казус (випадок)». Казус найчастіше виявляється в справах, пов'язаних із заподіянням шкоди життю та здоров'ю людини, виробничими травматизмом та порушенням правил безпеки під час руху та експлуатації транспорту. У такому разі казус виключає вину особи в її діях. На відміну від необережності, казус характеризується відсутністю об'єктивних та суб'єктивних критеріїв, які визначають необережність як форму вини [6, с. 165].

Варто звернути увагу на те, що в чинному КК України є приклади кримінальних порушень, пов'язаних з «безнаслідковою необережністю». Зокрема, розголошення державної таємниці, яке не спричинило тяжких наслідків (ч. 1 ст. 328 КК України). Науковці вважають, що таке кримінальне правопорушення може бути вчинене як умисно, так і через необережність [1, с. 4].

Сам термін «безнаслідкова необережність» не використовується в законодавстві, він застосовується в теорії кримінального права для позначення необережних правопорушень, за які передбачена кримінальна відповідальність саме за фактом порушен-

ня певних правил безпеки, незалежно від можливих наслідків. Проте в сучасних умовах, коли робоча група з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України працює над новою концепцією майбутнього КК України, яка розглядає створення книги «Кримінальні проступки», проблема безнаслідкової необережності стає важливою [1, с. 4].

Усупереч цьому є автори, які вважають, що встановлення відповідальності за необережні кримінальні правопорушення залежно від настання результату є недоцільним, оскільки це не допомагає досягти мети покарання, тоді як більш правильним варто вважати встановлення відповідальності за необережне поставлення певного блага в небезпеку [1, с. 5].

Важливо визначити такий принцип побудови кримінального законодавства щодо відповідальності за необережність: правопорушення, які виникають у результаті необережності, повинні бути включені до книг про кримінальні правопорушення, тоді як правопорушення без наслідків необережності слід розглядати у відповідній книзі «Кримінальні проступки» [1, с. 6].

Також у цьому контексті важливо дотримуватися такої принципової позиції: якщо необережне порушення спеціальних правил безпеки в певній сфері призводить до реальної небезпеки та настання наслідків, це має бути визнане як кримінальне правопорушення. У випадку, коли порушення не призвело до настання наслідків, відповідну необережну поведінку суб'єкта, яка створює абстрактну небезпеку, слід вважати проступком. Проте суспільство та держава повинні реагувати на цю поведінку згідно з вищезгаданою логікою [1, с. 7].

Оцінюючи кримінально-протиправну самовпевненість і недбалість, важливо враховувати ставлення особи до можливих негативних наслідків її дій. Проте такий підхід не охоплює випадки «безнаслідкової необережності». Тому більш доцільним виглядає застосування іншого критерію для визначення таких правопорушень – акцент на наявності та ймовірності завдання шкоди як основного показника необережних кримінальних правопорушень.

Цей підхід базується на тому, що необережність передбачає ненавмисне спричинення шкоди, а сама шкода є об'єктивним показником, який можна чітко зафіксувати і який свідчить про суспільну небезпечність діяння. Використання цього критерію сприятиме більш точному розмежуванню необережних кримінальних правопорушень за ступенем тяжкості та забезпеченню справедливого покарання. Однак, ця концепція потребує подальшого наукового аналізу та ґрунтовного правового обґрунтування.

Висновки

Дослідження проблематики необережної форми вини в кримінальному праві дозволило визначити ключові теоретичні та практичні аспекти цього явища, окреслити його правову природу та актуальні питання кваліфікації. Встановлено, що необережність як форма вини є обов'язковим елементом суб'єктивної сторони кримінального правопорушення та охоплює два види – кримінально протиправна самовпевненість і кримінально протиправна недбалість. Розмежування цих видів необережності є складним питанням, що вимагає детального аналізу психічного ставлення особи до суспільно небезпечного діяння та його наслідків.

Визначено, що проблеми кваліфікації необережних кримінальних правопорушень зумовлені відсутністю чітких критеріїв оцінки психічного ставлення винного до настання шкідливих наслідків. У зв'язку з цим існує ризик неправильної юридичної оцінки діяння, що може вплинути на індивідуалізацію покарання. Однією з ключових проблем є кваліфікація діянь у випадках так званої «безнаслідкової необережності», коли особа порушує правила безпеки, але суспільно небезпечні наслідки фактично не настали. Відсутність правового визначення цього поняття ускладнює застосування відповідних кримінально-правових норм.

Зроблено висновок, що сучасне кримінальне законодавство України потребує удосконалення в частині регулювання не-

обережної форми вини. Одним із можливих шляхів розв'язання цієї проблеми є закріплення в законодавстві чітких критеріїв розмежування кримінально протиправної самовпевненості та кримінально протиправної недбалості, а також визначення критеріїв відповідальності за безнаслідкові необережні правопорушення. Запропоновано орієнтуватися не лише на сам факт порушення певних правил, а й на рівень небезпеки, яку створює таке порушення для охоронюваних законом благ.

Обґрунтовано необхідність диференціації кримінальної відповідальності за необережні правопорушення залежно від ступеня суспільної небезпеки. Використання в якості критерію можливості заподіяння шкоди дозволить більш точно визначати рівень небезпечності діяння та забезпечити справедливий підхід до призначення покарання.

Результати дослідження можуть бути використані в правотворчості для вдосконалення кримінального законодавства України у сфері регулювання відповідальності за необережні кримінальні правопорушення. Крім того, вони можуть бути корисними для правозастосовної діяльності, зокрема при кваліфікації кримінальних правопорушень та призначенні покарання за необережні кримінальні правопорушення.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання необережних кримінальних правопорушень, розробку єдиної методики оцінки психічного ставлення особи до вчиненого діяння та вдосконалення механізмів диференціації кримінальної відповідальності за правопорушення, вчинені з необережності.

Література

1. Багіров С. Р. «Безнаслідкова необережність» у сучасних умовах реформування кримінального законодавства: проблема та шляхи її розв'язання. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2021. Т. 7. С. 3–13. URL: http://nrplaw.ukma.edu.ua/article/view/237779/236471. (дата перегляду: 03.03.2025р.)

2. Вереша Р. В. Вина (коментар до ст. 23 КК України). *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. №3 (16). С. 39-45. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vaau/2009_3/Text/09vrv kku.pdf (дата перегляду: 03.03.2025р.)

3. Вереша Р. В. Необережність та її види (коментар до ст. 25 КК України). *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 2. С. 91–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2011_2_14. (дата перегляду: 03.03.2025р.)

4. Дагель П. С. Субъективная сторона преступления и её установление / П. С. Дагель, Д. П. Котов. Воронеж: Изд-во Воронежского университета, 1974. 241 с.

5. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата перегляду: 03.03.2025р.)

6. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник ; за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса : ОДУВС, 2021. 452 с.

7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2314-III. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата перегляду: 03.03.2025р.)

8. Нерсесян В. А. Понятие и формы вины в уголовном праве. *Право и политика*. 2001. №12. С. 82-92

9. Пионтковский А. А. Учение Гегеля о праве и государстве и его уголовно-правовая теория. Москва: Наука, 1963. 286 с.

10. Питецкий В. В. Об интеллектуальном и волевом моменте преступной небрежности. *Государство и право*. 2006. №7. С. 105-108

11. Рарог А. И. Общая теория вины в уголовном праве. Москва: Изд-во ВЮЗИ,1980. 492 с.

12. Ул'яновська О. В. Фікції в правовій системі України: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2010. 215 с.

13. Шульга А. М. Кримінально-правова охорона земель від забруднення або псування : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2004. 207 с.

SUMMARY

The issue of negligent culpability as a key element of the subjective side of a criminal offense has been examined. Theoretical approaches to defining criminally unlawful recklessness and criminally unlawful negligence, their correlation, and distinctions have been analyzed. Special attention has been paid to the historical aspects of the formation of the concept of negligence and its development in criminal law doctrine.

Difficulties in qualifying negligent criminal offenses within the context of modern Ukrainian criminal legislation have been identified. Issues related to the differentiation of negligence from intent, as well as challenges in establishing an individual's mental attitude toward a socially dangerous act, have been outlined. The concept of «consequence-free negligence,» which remains a topic of debate among scholars and practitioners, has been examined.

Significant attention has been given to the issue of legal liability for negligent criminal offenses, particularly the peculiarities of their qualification and the justification of criminal liability for negligently committed acts. Problematic aspects of the application of legislative norms regarding negligent offenses have been identified, which complicates law enforcement practice.

The necessity of improving the regulatory framework for negligent culpability, its legislative definition, and law enforcement application has been substantiated. Criteria for differentiating negligent offenses have been proposed, which will contribute to enhancing the efficiency of law enforcement and ensuring fair punishment.

Keywords: negligent culpability, criminally unlawful recklessness, criminally unlawful negligence, criminal liability, consequence-free negligence, offense qualification, subjective side of a criminal offense.